

SEARCH ...

TEKSTOVI

AKCIJE

O NAMA

#MAZ

TEKST

TAGOVI

Blagajnica hoće ići na WC — Slobodno zovi policiju! (dio IV)

“Ja sam ovaj posao dobila dok je taj posao bio poštivan i vrijedan, a plaće su bile solidne. Devedesetih sam imala oko tisuću maraka. To je bila jako dobra plaća. Onda nas je Kutle uništio, dvanaest godina smo plaćali Kutline dugove, stalno smo bili u minusu. Nekada smo imali zaštitare koji su brinuli o novcu i noćnom trezoru, sada su i to ukinuli. Ja sam se tada aktivirala u sindikatu i borila za prava radnika u radničkom vijeću, gdje su šefovali polupismeni direktori sa završenim večernjim gimnazijama, od kojih su, znam po pričama cura, seksualno iskorištavali one koje su bile slabije. Ja se nisam dala zaje... i zbog toga sam automatski bila na tapeti. Ali nisu mi mogli ništa. Sve dok me lani jedan čovjek nije napao na poslu...”

BLAGAJNICE

FEMINIZAM

MALOPROD

AJA OZLJEDA

NA

RADU PRODA

VAČICE RADN

I

UVJETI RADNI

ČKA

PRAVA SIGUR

NOST NA

RADU TRA

UMA ŽENSKA

PRAVA

UKLJUČI SE!

DISTRO

BORBA

Vjesnikov kiosk-trafika na Tomislavcu 80-ih godina

Zimska noć, nedjelja. Ulice su prazne. Čuje se samo zvuk kiše, a jedina rasvjeta je ulična lampa na kraju ceste. Prodavačica u polumraku dućana broji novac: sto, dvjesto, tristo, petsto, tisuću, dvije tisuće... Sjena je preletjela pult i brzo diže pogled. Nema nikoga. Zbunila se i broji

ispočetka. Sto, dvjesto, tristo... Tisuću, dvije, tri tisuće... Zastaje i provjerava stoji li netko na vratima. Crveni brojevi sata na pultu pokazuju da zadnji bus polazi za 7 minuta. Prevrće novčanice sve brže. Četiri tisuće, pet tisuća, šest tisuća, sedam tisuća dvjesto. Posljednji put gleda kroz staklena vrata na mračnu ulicu i napipava papirnatu vrećicu ispod pulta. Brzo gura novčanice u nju i vezuje ih gumicom. Skriva ih u posebnu ladicu, žurno gasi svjetla i grabi ključeve. Zadnji oprezni dio je zaključavanje mračnog dućana po noći jer moraš okrenuti leđa i sagnuti se nad bravom.

“Prijetio mi je nožem i rekao: ‘Slobodno zovi policiju, ja sam vojni penzioner!’”

U trgovini na malo te dućanima mješovitom robom, odjećom i kozmetikom, čak dvije trećine prodavača su zapravo – prodavačice. Uz to, one su i voditeljice poslovnice, zaštitarke i policajke. Na njima je da se obračunavaju sa sitnim lopovima, smiruju problematične kupce, paze na novac, nose ga u noćni trezor. Rade u neodržanim poslovnicama, često bez nadzornih kamera i alarma, s telefonima u skladištu do kojih ne mogu doći u slučaju hitne situacije, nemaju barem ni muškog kolegu pred kojim bi potencijalno opasni kupci zazirali – jer neće pred blagajnicom od 60 godina i 60 kila.

U zadnjem dijelu trilogije blagajničkih muka, razgovarala sam s prodavačicama koje su do sada pristale podijeliti svoja iskustva te **Zlaticom Štulić**, predsjednicom Sindikata trgovine. Četiri priče bile su još jedno razočaranje u nizu: neke radnice uopće ne znaju svoja prava, neke koje znaju šute jer im se ne da prolaziti kroz birokraciju i borbu, neke koji se upuste u borbu izvuku deblji kraj. Njihova sigurnost žrtvovana je iz nečije lijenosti ili pohlepe, a ono malo kompenzacije koja im ostaje kao utjeha i pomoć kada se najgore dogodi – mnoge nikad niti ne vide.

Irena (28), koja radi u malom kvartovskom dućanu mješovite robe, kaže kako nije imala loših iskustava. “Ovdje se svi znaju. Srećom, ja nemam problema, dođe nekad pijan susjed pa me gnjavi ili klinci koji krađu, ali dobro – to je skoro pa u opisu posla. Nije me nitko nikad napao, niti sam se osjećala ugroženo, Bogu hvala”, tvrdi.

Ivana (31), koja radi u suvenirnici, također kaže kako nije bilo opasnih situacija. Djelomično ju smiruje činjenica da radi blizu policijske kućice pa vjeruje da bi se u tom slučaju imala kome obratiti i koga tražiti za pomoć.

No, kad sam ih pitala znaju li točno koja su njihova prava i koju proceduru bi trebale proći u slučaju provale, prijetnje ili napada, daju isti odgovor: ne.

Biserka (63) radi u samoposluzi i upravo je ovog ljeta doživjela napad nožem. Kaže, nije bio prvi, a ni posljednji. “Bila je nedjelja i radila sam sama. Došao je stariji tip i prevrtao po krumpirima. Rekao je da želi

praviti pire, pa sam se ponudila da mu odaberem one bolje krumpire. Nisam uopće razmišljala, stajala sam kraj njega i automatski mu pomogla. Šta sam ja mogla pomisliti da će mi se glupi krumpiri obiti o glavu! I ništa, kupio, otišao, kad eto ti njega za sat vremena natrag. Psuje me da sam mu uvalila trule krumpire! Bože dragi, pa nikad mušterijama ne uvaljujem ništa, kao da meni nešto znači ako oni dobiju trulu robu. Na to sam mu rekla neka slobodno zamijeni i odabere si sam koji mu krumpir paše, neću se više miješati. Otišao je tamo među povrće, kad ja pogledam za par minuta: on izvadio nož i guli krumpire! Hoće on provjerit kakvi su da ga ne zeznem opet! Ja viknem da ne može to raditi, je li normalan. I on dignuo taj nož prema meni. Rekla sam mu: 'Šta, sad ćete me napast s tim nožem? Zvat ću vam policiju'. Znaš šta je rekao? 'Pa zovi, ja sam vojni penzioner.' Ali nije se na kraju ništa dogodilo. Uzeo je svoj krumpir i izašao van. Možda je bilo dobro što sam se i ja agresivnije postavila pa se uplašio, ali da se nešto dogodilo mislila bih da sam si sama djelomično kriva. Tko me tjerao da mu uopće išta pomažem, trebala sam ga izvest van i reći mu: 'Vidite tamo onaj Konzum? Oni vam imaju savršen krumpir...'

A bi li stvarno zvala policiju kao što je rekla? "Ma možeš mislit, kao da meni treba taj cirkus..."

"Ne mogu se još i time opterećivati i živjeti u strahu. A realno, što tu šef može?"

Zlatica Štulić iz Sindikata trgovine već je navikla na ovakve komentare, ali neumorno upozorava protiv apatije i apelira na radnike da inzistiraju na razrješenju svake neugodne situacije.

"Mi nastojimo da sve funkcionira u skladu s kolektivnim ugovorom i pravilnikom. Dakle, kad radnik ili radnica dožive takvu situaciju ili neugodnost, uvijek savjetujemo da otvore bolovanje. Tu je i policija da obavi očevid i evidentira što se točno dogodilo. To se treba tretirati kao povreda na radu, otvoriti bolovanje da se može ostvariti određena prava. Radnici često ne razumiju zašto se na tome inzistira. Ali uzmimo za primjer situaciju koju smo nedavno imali. Radnica je doživjela prepad na poslu: čovjek je stajao ispred nje, mahao nožem i tražio novce. Srećom, nije ju fizički ozlijedio, uzeo je novce iz kase i pobjegao. A ona se vratila idući dan na posao raditi. Nije otvorila bolovanje jer je mislila da će moći izdržati. I što se onda dogodilo? Nakon određenog vremena počela je imati probleme na poslu. Sve što se dogodi, takve prirode, izuzetno su stresne situacije – kad vam je život ugrožen, kad vam netko prijete oružjem i sl. Zbog toga morate tražiti pomoć stručne osobe, to je za budućnost trgovkinje jako važno. Posljedice možda neće biti vidljive odmah, ali će se javiti naknadno i bit će jako teško dokazati da to ima veze s onim što se dogodilo. Zato, kad se to dogodi, predlažemo da se odmah zove policija i traži pomoć stručnih osoba: liječnika, psihologa i drugih", ističe.

U razgovoru s Biserkom koja je imala iskustvo prijetnje nožem, upitala sam ju je li ikad prije razmišljala o tome što bi se moglo dogoditi, kako bi reagirala u toj situaciji, je li smatrala da je šef poduzeo sve moguće mjere sigurnosti.

“Pa nisam, što da razmišljam o tome? Ne mogu se još time opterećivati i živjeti u strahu, a realno – što šef tu može? Ne može ni on znati hoće li budala naletjeti.”

Nijednoj nije palo na pamet da poslodavac možda može utjecati na situaciju tako što će uvesti video nadzor, skratiti radno vrijeme, staviti još jednu osobu u smjenu (naročito u većim poslovnica s većim obujmom posla), drugačije regulirati polaganje novca u noćni trezor...

U ovakvim situacijama kao da svi plivaju u sivoj zoni i nakon što dođe do incidenta, radnica osjeća kao da i sama snosi odgovornost, osjeća sram i nije sigurna što može poduzeti. Biserka se osjećala kao da je pogriješila jer je napadaču uopće išla pomagati pri odabiru robe. Odabravši mu krivu robu, razljutila ga je i on je reagirao tako što se vratio s nožem.

Naravno da poslodavac ne može znati hoće li doći do napada ili ne, ali on može procijeniti rizik i uvjete rada, te učiniti svoj dio da spriječi nepoželjne situacije, te da se kasnije može ustanoviti što se točno dogodilo. S time se slaže i Zlatica Štulić.

“Mi uvijek inzistiramo na prijavi i evidenciji da se zna što se dogodilo. Danas kiosci i dućani imaju, ili bi trebali imati nadzor, video nadzor, kamere, zabilješke tih događaja... Kamere se i trebaju napraviti zbog zaštite radnika i imovine poslodavca, a ne radi kontrole radnika, zdravlja i života, naročito kod onih izloženih takvim rizicima.”

Biserka odmahuje rukom. “Pa ja nemam ni normalnu opremu za rad, kakve kamere... Šta njega briga, ako netko krade to će se meni odbiti od plaće, ako me netko napadne – još bolje da nema dokaza i da to gurnemo pod tepih svi skupa. U te dućane se ne ulaže već 40 godina, nisu nam dali ni maske za ovu koronu... Pa mi godinama uopće nismo znali da u slučaju napada ili štete imamo pravo na naknadu! Mi smo to slučajno saznali od kolegice koja je u busu pričala s radnicom iz Konzuma, pa joj je ova rekla!”

Činilo se da je među ispitanima jedino Marija (58) s kioska bila svjesna svojih prava i poslodavčevih dužnosti – iako je i ona izvukla deblji kraj.

“Izvukla sam zadnji adut i moralno ucijenila čovjeka za pomoć”

Marija se prisjeća drugih vremena i osjećaja veće sigurnosti.

“Ja sam ovaj posao dobila dok je taj posao bio poštivan i vrijedan, a plaće su bile solidne. Devedesetih sam imala oko tisuću maraka. To je bila jako dobra plaća. Onda nas je **Miroslav Kutle** uništio, dvanaest godina smo plaćali Kutline dugove, stalno smo bili u minusu. Nekada smo imali zaštitare koji su brinuli o novcu i noćnom trezoru, sada su i to ukinuli. Ja sam se tada aktivirala u sindikatu i borila za prava radnika u radničkom

vijeću, gdje su šefovali polupismeni direktori sa završenim večernjim gimnazijama, od kojih su, znam po pričama cura, seksualno iskorištavali one koje su bile slabije. Ja se nisam dala zaje.... i zbog toga sam automatski bila na tapeti. Ali nisu mi mogli ništa. Sve dok me lani jedan čovjek nije napao na poslu..."

Ovdje zbog privatnosti radnice preskačem detalje koje mi je ispričala. Ugrubo, kupac ju je napao na kiosku, urlao na nju, prijetio joj da će joj sasuti staklo u lice i da ju neće pustiti van. Pozvala je policiju, misleći kako će to pomoći, no tek nakon toga uslijedila je agonija. Kad je kasnije istaknula da se boji te ju je strah biti sama u kiosku, da joj treba vremena da se oporavi, njeni poslodavci optužili su je da je "i inače neuračunljiva". Ono što su oni nazvali neuračunljivošću, njen psiholog, kod kojeg odlazi, naziva "procesom tugovanja", uslijed loma kojeg je preživjela kratko prije toga – zbog smrti sina.

"Njega je čekao doktorat, bio je prekrasno biće, ali ja nisam imala te tisuće eura koje je doktor očekivao da dam. Tada to nisam znala, ali kasnije sam spoznala da postoji cijena ulaznice za život. Oni su njega pustili da umre i naravno da je to moja osobna strašna tragedija. Ja zato prolazim kroz terapiju – zbog žalovanja, a ne zato što sam luđakinja, šizofreničarka, ili kako već stigmatiziraju bolesne ljude. Za njih ovo što sam ja proživjela nije bilo nešto što je vrijedno spomena i stresa, nisu mi nikad isplatili ni kune za tu povredu na radu."

Stjecajem okolnosti, Marija je slučajno pronašla političku zaštitu kakvu nije očekivala. Današnja istaknuta figura na hrvatskoj političkoj sceni (izostavljam detalje radi zaštite radnice) bila je njena mušterija.

"Bio je ugodan čovjek, vrlo čovječan (što god tko mislio o njemu), i razvili smo spontanu susjedsku komunikaciju. Znao je da mu u politici serviraju prazne podatke. Htio je životnu priču i slušao je radnike, primjećivao je i moje podočnjake i moj umor... Ipak je to bila frekventna lokacija u centru, mnogo neplaćenih prekovremenih sati, stres, pa onda ono što mi se dogodilo... Ja sam mu davala prave informacije i on je bio zahvalan na tome, ali nisam mogla prešutjeti što sam osjećala. Napala sam ga: 'Mi smo vas građani delegirali, vi pričate o nekoj tamo Europi, pogledajte kako vaš narod živi, i ja sam jedna od njih. Nas dvoje smo skoro u srodstvu, iz istog smo kraja', prepričava (izostavljam ime kraja i prezime)."

"Izvukla sam taj zadnji adut... Nakon par dana su me nazvali iz firme i obavijestili me da će me prebaciti na novo radno mjesto gdje će mi svaki vikend biti slobodan. Znači, može se! Kasnije je on došao kod mene na moje novo radno mjesto. Ja sam šutjela, pravila sam se luda, a bome i on. Nije on to, naravno, napravio sam, ima svoje ljude koji su to obavili. I sad, zar je dotle došlo da ja moram, takoreći, moralno ucjenjivati čovjeka, govoriti mu onu zadnju stvar koju nisam ni namjeravala, da smo mi u kastinskom srodstvu – da bi meni netko pomogao? U kakvom mi to društvu živimo?"

“Sada sam korak do prijevremene mirovine, ali mislim da ću još raditi. Moram otplatiti kredit koji sam podigla za liječenje pokojnog sina, tj. za opremu, posebnu ishranu, svašta... Ali dobro. Bez obzira na sve, ja sam uvijek pronalazila način da se borim i razlog za koji živim. Nisam se nikad bojala...”

Pogledala me i nasmiješila se.

“Šta ću izgubiti, ovaj posao? Ovu plaću?”

Lidija Čulo

Tekst je financiran sredstvima Fonda za poticanje pluralizma i raznovrsnosti elektroničkih medija Agencije za elektroničke medije za 2020. godinu.

TEKSTOVI	UKLJUČI SE	maz.hr	Registarski broj: 21002781
AKCIJE	DISTRO	Nakladnik: Mreža antifašistkinja	RNO: 0098256
O NAMA	NEPOKORENI GRAD	Zagreba	OIB: 85625941652
	RADIO BORBA	Adresa: Pavla Hatza 16, 10000 Zagreb	Glavna urednica: Lela Vujanić
	E-MREŽA	E-mail: maz@maz.hr	Redakcija: Bojan Krištofić, Darija Bokulić i Iva Kvakić
		ISSN: -	Lektor: D.H.
			Programer: Aleksandar Erkalović
			Dizajn: NJB